

ΤΑ ΑΣΧΗΜΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ ΟΜΟΡΦΑ ΚΑΙΓΟΝΤΑΙ

Η “ΕΙΔΗΣΗ”

Η όλη συζήτηση για το κείμενο ξεκίνησε κάπως αθώα: εδώ και χρόνια κυκλοφορούν ειδήσεις πως περίξ της Θεσσαλονίκης πιάσουν τακτικά φωτιά τα εργοστάσια ανακυκλώσιμων¹. Οπότε η συντακτική ομάδα του περιοδικού που κρατάτε στα χέρια σας, ξεκίνησε μια μικρή αναζήτηση για τις φωτιές που παίζουν σε διάφορα, αντίστοιχου τύπου, μαγαζιά σε όλο το μήκος και το πλάτος της ελληνικής επικράτειας. Και όπως συνήθως το πολύ ψάξιμο έβγαλε λαβράκι.

Για την ακρίβεια από το 2018 έχουν παίξει στις ειδήσεις δεκάδες τέτοιου τύπου φωτιές, που όλως τυχαίως μπαίνουν πάντα το βράδυ, όταν δηλαδή οι εν λόγω επιχειρήσεις είναι κλειστές. Το “φυσικό φαινόμενο” των πυρκαγιών σε εργοστάσια ανακύκλωσης τα τελευταία χρόνια δεν περιορίζεται στην Ελλάδα, αλλά καταγράφεται αύξηση του αριθμού τους σε όλο το δυτικό κόσμο. Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, το δωδεκάμηνο πριν από τον Ιούλη του 2018, εκτιμάται ότι περίπου στο 40% των εγκαταστάσεων απορριμμάτων και ανακύκλωσης προέκυψαν περιστατικά πυρκαγιών². Οπότε προέκυψε το δίλημμα: είναι οι πυρκαγιές αποτέλεσμα της κλιματικής κρίσης, των ανυπότακτων μέτρων προστασίας, και της έλλειψης κρατικών μηχανισμών; Ή συμβαίνει κάτι άλλο; Προφανώς ακολουθήσαμε το δεύτερο δρόμο. Με αφορμή τις φωτιές στα εργοστάσια ανακύκλωσης καταλήξαμε σε μια καχύποπτη θέση που μπλέκει τις πυρκαγιές αυτού του τύπου με τον εμπορικό πόλεμο και την εξέλιξή του, την αλλαγή των τεχνικών για την παραγωγή ενέργειας και την πολιτική διαχείρισης της εργασίας και της εργατικής τάξης.

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΙΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ

Πίσω στα 90’s, ο κόσμος του παγκόσμιου εμπορίου έμοιαζε με ελ ντοράντο. Με τη διάλυση του ανατολικού μπλοκ, νέες αγορές δημιουργήθηκαν για τη διάθεση εμπορευμάτων, που πάντα έπρεπε να συνοδεύονται από τις αντίστοιχες εμπορικές συμφωνίες. Επομένως, τα κράτη διαγκωνίζονταν για το ποιος πουλάει τι, από που εισάγει και που εξάγει. Την ίδια στιγμή, άλλες εμπορικές σχέσεις που μέχρι τότε έμοιαζαν να δουλεύουν ρολόι, άρχισαν να δοκιμάζονται. Ένας τέτοιος κλάδος του παγκόσμιου εμπορίου που πέρασε από σαραντα κύματα, ήταν αυτός των ανακυκλώσιμων υλικών. Χαρτί, πλαστικό, σίδηρο και ατσάλι που κανονικά πήγαιναν στις χωματερές του δυτικού κόσμου, πωλούνταν ως εμπόρευμα σε άλλες χώρες με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση. Τα κράτη που καλούνταν να

κάνουν τη βρωμοδουλειά της εισαγωγής και επαναχρησιμοποίησης σκουπιδιών, έπρεπε να τηρούν αυστηρά δύο κριτήρια: να έχουν μια εργατική τάξη που δουλεύει “τζάμπα” και χαλαρά περιβαλλοντικά μέτρα για τη βιομηχανία τους. Ποιο κράτος θα μπορούσε να το κάνει καλύτερα από την Κίνα; Για την ακρίβεια, και δια στόματος δυτικού αφεντικού: “Όλοι έστελναν τα υλικά τους στην Κίνα, επειδή το πρότυπο ρύπανσης ήταν χαμηλό και οι τιμές τους ανταγωνιστικές.”³

Το κινεζικό κράτος τη δεκαετία του 1990 διαπίστωσε ότι τα ανακυκλώσιμα υλικά μπορούσαν να εισαχθούν και να χρησιμοποιηθούν κερδοφόρα για την κατασκευή περισσότερων εμπορευμάτων προς εξαγωγή. Τα φορτηγά πλοία (και του ελληνικού εφοπλιστικού κεφαλαίου) που μετέφεραν ανά την υφήλιο τεράστιες ποσότητες κινεζικών εμπορευμάτων, δεν θα επέστρεφαν άδεια πια στην αφετηρία τους, αλλά φορτωμένα με υλικά προς ανακύκλωση από τις ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ⁴. Μεταξύ 1992 και 2016, η Κίνα εισήγαγε πάνω από τα μισά εμπορεύσιμα απόβλητα⁵. Το 95% των πλαστικών που συλλέγονταν για ανακύκλωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση πωλούνταν και αποστέλλονταν σε κινέζους μεταποιητές⁶. Επομένως, το ανακυκλωμένο πλαστικό μεταφερόταν σε στοίβες στην Κίνα κι επέστρεφε στη δύση ως εμπορεύματα made in China.

3. Yale Environment 360, Piling Up: How China's Ban on Importing Waste Has Stalled Global Recycling. Διαδικτυακή σελίδα, 07/03/2019.

4. Ό.π.

5. Brooks, A., L., Wang, S., Jambeck, J., R., (2018). The Chinese Import Ban and Its Impact on Global Plastic Waste Trade. Περιοδικό Science Advances, τόμος 4, τ. 6, σελ. 1–31.

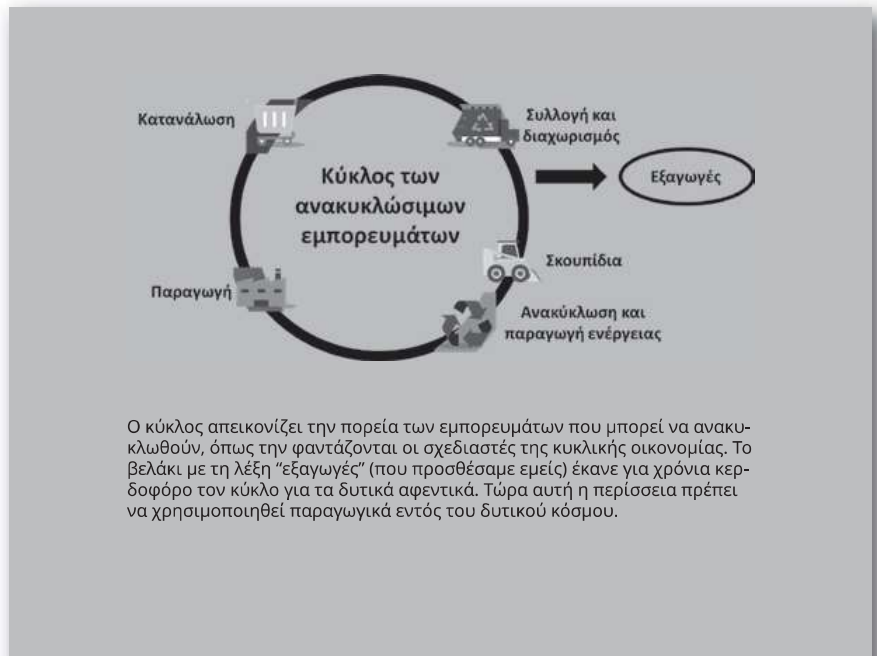
6. Ό.π.

Ενώ τα δυτικά κράτη ήταν αναγκασμένα να διεξάγουν μεταξύ τους εμπορικό πόλεμο με πρόσχημα το περιβάλλον και την πράσινη ανάπτυξη, το “αγκάθι” της διαχείρισης των σκουπιδιών λυνόταν από τη μεταφορά τους στην Κίνα, αποτρέποντας το πέταγμα σε χωματερές. Κάπως έτσι, η αυξανόμενη ζήτηση ανακυκλώσιμων υλικών από την Κίνα τα προηγούμενα χρόνια έδωσε ώθηση στην ανακύκλωση στο δυτικό κόσμο, που αναδείχθηκε σε κερδοφόρα επιχείρηση και στηρίχτηκε πολύμορφα από το κράτος. Χαρακτηριστικό είναι το προμοτάρισμα της ανακύκλωσης και στο ελληνικό κράτος, με την εργολαβία των δήμων και των περιφερειών. Οι μπλε κάδοι που βλέπουμε γύρω μας πήγαιναν πακέτο με ευρωπαϊκές επιδοτήσεις (τα λεγόμενα κοινοτικά πλαίσια στήριξης) για την κατασκευή εργοστασίων ανακύκλωσης⁷ που είχαν γραμμένη την ανακύκλωση, αλλά επωφελούνταν από το σπρώξιμο των ανακυκλώσιμων στην Κίνα και τα γύρω κράτη.

Ο ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΚΟΥΠΙΔΟΠΟΛΕΜΟΣ

Αυτή η ευφορία δεν μπορούσε να συνεχίζεται για πάντα. Όσο η Κίνα ισχυροποιούνταν στον παγκόσμιο καταμερισμό, τόσο βρισκόταν εκτεθειμένη σε ευρωπαϊκούς και αμερικανικούς περιβαλλοντικούς δασμούς εις βάρος των εξαγόμενων εμπορευμάτων της. Ο διακρατικός ανταγωνισμός έπρεπε πια να έχει και αντίμετρα, με ένα από αυτά να αφορά τα σκουπίδια. Το κινεζικό κράτος άρχισε να εφαρμόζει όλο και

7. Ενδεικτικά τέτοια εργοστάσια είναι τα ΕΜΑΚ Άνω Λιοσίων, ΗΕΛΕΝΟ και ΑΕΙΦΟΡΟΣ (ΣΙΔΕΝΟΡ). Η επιδότηση τους συνεχίστηκε εντατικά μετά την πρώτη φάση της καραντίνας. Δες εδώ: ΑΛΦΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ, Περιβαλλοντικές υποδομές: Ενίσχυση εγκαταστάσεων διαχείρισης αποβλήτων. Διαδικτυακή σελίδα, 29/01/2021.

1. Για παράδειγμα δείτε εδώ: GRTimes, Φωτιά σε ανακυκλώσιμα υλικά στη Θεσσαλονίκη: Και χημουργικά μηχανήματα στο έργο της κατάσβεσης (ΦΩΤΟ-VIDEO). Διαδικτυακή σελίδα, 27/07/2023.

2. Time, Why Recycling Plants Keep Catching on Fire. Διαδικτυακή εφημερίδα, 16/04/2023.

πιο αυστηρές πολιτικές εισαγωγής αποβλήτων, ήδη από το 2010⁸. Το 2013 εισήγαγε προσωρινό περιορισμό στις εισαγωγές αποβλήτων, με βασικό αίτημα να αυξηθεί η καθαρότητα των αποβλήτων που λάμβανε και παράλληλα να μειωθεί το λαθρεμπόριο τους⁹. Αν και το δεύτερο ακούγεται λες και το είτε η Greenpeace, τα στοιχεία που αφορούν το λαθρεμπόριο ανακυκλώσιμων, δείχνουν πως είναι μόνο ένα ποσοστό των συνολικών σκουπιδιών που εμπορεύονται νόμιμα¹⁰. Είχε εξάλλου προηγηθεί η επιβολή περιβαλλοντικών δασμών από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ στα κινέζικα ηλιακά πάνελ που προορίζονται για φωτοβολταϊκά..

Και φτάνουμε στο 2017, όταν η Κίνα ανακοίνωσε πως απαγορεύει μόνιμα την εισαγωγή μη βιομηχανικών πλαστικών αποβλήτων. Από τις αρχές του 2018 κι έπειτα, η Κίνα αρχικά, με την πολιτική που ονομάστηκε “Έθνικό Ξίφος”¹¹, αλλά εν συνεχεία και άλλες χώρες της Ασίας (Χονγκ-Κονγκ, Ταϊλάνδη, Βιετνάμ, Μαλαισία, Φιλιππίνες) επέβαλαν περιορισμούς στην εισαγωγή πλαστικών αποβλήτων¹². Ένας από

τους βασικούς λόγους της επιβολής αυτών των στρατηγικών είναι ότι στις παραπάνω χώρες κατέληγαν είτε χαμηλής ποιότητας πλαστικά, είτε πλαστικά που η ανακύκλωση τους ήταν εξαιρετικά δύσκολη και δαπανηρή. Κατ’επέκταση, σημαντικοί όγκοι (κυρίως πλαστικών) αποβλήτων κατέληγαν είτε στην καύση ή στη χωματερή. Επομένως, το κινεζικό κράτος εξαναγκαζόταν από τη μία να πληρώνει για σκουπίδια που έμεναν άχρηστα, και από την άλλη να μην μπορεί να τηρεί τα περιβαλλοντικά όρια που επέβαλαν σταδιακά τα δυτικά κράτη.

Η Κίνα πλέον διέκοψε τις εισαγωγές όλων των υλικών επιβάλλοντας ένα πρότυπο καθαρότητας 99,5%, το οποίο οι περισσότεροι εξαγωγείς ήταν σχεδόν αδύνατο να ικανοποιήσουν¹³. Επειδή το κινεζικό κράτος ήταν σχεδόν μονοπώλιο στις εισαγωγές ανακυκλώσιμων, μόλις μειώθηκαν οι εισαγωγές κατά 99%¹⁴, οι τιμές τους στις αγορές της δύσης έπεσαν στα τάρταρα¹⁵. Οι εμπορικές απαγορεύσεις της Κίνας έκαναν την παγκόσμια βιομηχανία ανακύκλωσης να καταρρεύσει. Τα κράτη των οποίων τα συστήματα ανακύκλωσης εξαρτώνταν από την προθυμία της Κίνας να εισάγει τα σκουπίδια

τους, δεν μπόρεσαν να βρουν (παρά τις φιλότιμες προσπάθειες¹⁶) εναλλακτικούς προορισμούς που να αντιστοιχούν στις ποσότητες του παρελθόντος. Εν τέλει, κατέληξαν με σωρούς ανακυκλώσιμων απορριμμάτων που δεν είχαν πού να τα πάνε¹⁷.

Οπότε οι πυρκαγιές στα ελληνικά εργοστάσια ανακύκλωσης, που ξεκίνησαν σταδιακά το 2014 και εντάθηκαν μετά το 2018, δεν ήταν τυχαία γεγονότα. Έμπαιναν βράδυ για να μην πάρει κανείς χαμπάρι πως ο ατέλειωτος σωρός σκουπιδιών έπρεπε να εξαφανιστεί, γιατί δεν μπορούσε να πουληθεί. Και το κράτος το έκανε γαργάρα για να μην καταλήξει να πληρώνει περιβαλλοντικά πρόστιμα στους ευρωπαϊούς συμμάχους του για τα αδιάθετα σκουπίδια¹⁸. Οι πυρκαγιές ήταν προϊόν διαχείρισης του εμπορικού πολέμου που διεξάγει (και) το ελληνικό κράτος. Ωστόσο αυτοί οι σωροί σκουπιδιών δε φτάνει μόνο να “κρυφτούν”, αλλά πρέπει να χρησιμοποιηθούν παραγωγικά.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ; ΚΑΜΜΕΝΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ. Η ΛΥΣΗ; ΚΑΜΜΕΝΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ

Η απαγόρευση εισαγωγής αποβλήτων της Κίνας, επανέφερε την κουβέντα σε μια πολυφορεμένη στην αριστερή ιντελιγκέντσια έννοια¹⁹: την κυκλική οικονομία. Το παραμύθι λέει πως η κυκλική οικονομία μπορεί να μετατρέψει το πρόβλημα της χρήσης ενεργειακών πόρων και της διαχείρισης αποβλήτων σε λύση. Η θέση αυτή τεκμηριώθηκε από κείμενο που εξέδωσε

8. Brooks, A., L., Wang, S., Jambeck, J., R., (2018). The Chinese Import Ban and Its Impact on Global Plastic Waste Trade. Περιοδικό Science Advances, τόμος 4, τ. 6, σελ. 1–31.
9. Ό.π.
10. EURACTIV, Europe cracks down on illegal waste exports, eases intra-EU trade. Διαδικτυακή σελίδα, 18/11/2021.
11. earth.gr, Igini, M., What Are the Consequences of China's Import Ban on Global Plastic Waste?. Διαδικτυακή σελίδα, 07/04/2022.
12. IOBE, (2019). Ο κλάδος πλαστικών στην Ελλάδα.

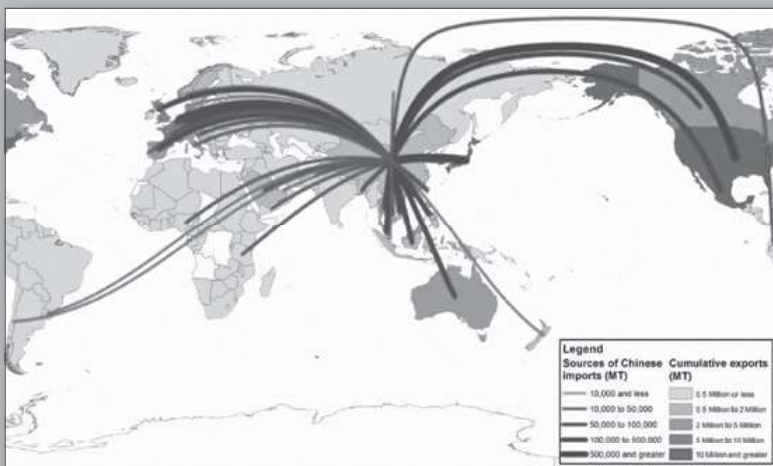
Αθήνας: IOBE, σελ.101.
13. Yale 360, Piling Up: How China's Ban on Importing Waste Has Stalled Global Recycling. Διαδικτυακή σελίδα, 07/03/2019.
14. Resource Recycling, Staub, C., China: Plastic Imports Down 99 percent, Paper Down a Third. Διαδικτυακή σελίδα, 29/01/2019.
15. University at Buffalo, UB research study reports the impact of China's National Sword policy on the U.S. landfill and plastics recycling industry. Διαδικτυακή σελίδα, 29/03/2022.

16. Τα ευρωπαϊκά κράτη προχώρησαν στη σύναψη διμερών συμφωνιών με σύμμαχα κράτη, ώστε να μπορούν, από τη μία, να εξάγουν σκουπίδια που δε χρησιμοποιούν παραγωγικά και, από την άλλη, να εισάγουν ποσότητες από αυτά που μπορούν να εκμεταλλευτούν (όπως μέταλλα και ατσάλι). Βλ. European Council, Waste trade. Διαδικτυακή σελίδα, 2020.

17. Resource Recycling, From Green Fence to red alert: A China timeline. Διαδικτυακή σελίδα, 22/03/2022.

18. Το ελληνικό κράτος, όπως και όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, είναι υποχρεωμένα να παρουσιάζουν κάποιο “έργο” ως προς την ανακύκλωση των απορριμμάτων που παράγουν. Ο στόχος είναι η ανακύκλωση του 50% των παραγόμενων σκουπιδιών. Υπολογίζεται ότι από τα 100 εκατ. ευρώ το χρόνο που αφορούν περιβαλλοντικά πρόστιμα του ελληνικού κράτους, τα μισά έχουν να κάνουν με τη διαχείριση των απορριμμάτων.

19. Οι φωστήρες (και οι ακροαριστεροί) των αγανακτισμένων το 2011, φλυαρούσαν για τα “ανατρεπτικά σχέδια” της αποανάπτυξης και της κυκλικής οικονομίας. Αργότερα οι θεωρίες τους μεταβολίστηκαν σε αριστερή πρόταση για τα κρατικά σχέδια διαχείρισης της πανδημίας. Βλ. τη βιβλιοπαρουσίαση του Τερζόπουλος, Π., (2020). Κλιματική κρίση: Αποανάπτυξη-Κυκλική Οικονομία. Πολλαπλές όψεις του μέλλοντος που είναι ήδη εδώ λόγω πανδημίας. Αθήνα: Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς. Βλ. επίσης το Σωτηρόπουλος, Α., (2019). Κυκλική Οικονομία: ένα μοντέλο για βιώσιμη ανάπτυξη και ευημερία. Αθήνα: Ινστιτούτο ΕΝΑ.

Οι χώρες προέλευσης των εισαγόμενων ανακυκλώσιμων της Κίνας. Μετά τις απαγορεύσεις εισαγωγών που επιβλήθηκαν, το μονοπώλιο της Κίνας κατέληξε κομματάκι προβληματικό για τα δυτικά αφεντικά.

ΟΙ ΠΕΤΥΧΗΜΕΝΟΙ ΜΑΓΑΖΑΤΟΡΕΣ

Η Θεσσαλονίκη μας, η Βαρκελώνη του Θερμαϊκού, δε γίνεται να είναι καμιά δευτεράντζα στην ανακύκλωση και τη διαχείριση της. Καθώς ψάχναμε στη γνωστή μηχανή αναζήτησης, συνειδητοποιήσαμε πως οι φωτιές στα εργοστάσια ανακύκλωσης που προέκυπταν κάθε τόσο στην πόλη μας, αφορούσαν όλες τα μαγαζιά συγκεκριμένων αφεντικών.

Τα εν λόγω μαγαζιά διαχειρίζονται ανακυκλώσιμα και ανταλλακτικά από μεταχειρισμένα σίδηρα και υλικά, σε περιοχές από αυτές που οι άνθρωποι και τα μίντια χαρακτηρίζουν ως υψηλής εγκληματικότητας και κάθε τόσο το κράτος επισκέπτεται με ειδικές αστυνομικές επιχειρήσεις. Παρά τις αντίξοες συνθήκες στα ανακυκλώσιμα, τα συγκεκριμένα αφεντικά το 2019 είχαν την πρώτη θέση στον τομέα της επεξεργασίας σκραπ και ανακυκλώσιμων στην Ελλάδα.

Κάποια πιο πονηρμένη από εμάς θα έλεγε πως δεν είναι τυχαίο πως ο τομέας την ανακύκλωσης είναι δίπλα σε περιοχές που οι άνθρωποι ασχολούνται με τον "ανεπίσημο τομέα ανακύκλωσης", τη ρακοσυλλογή. Σας κάνουμε την αποκάλυψη: οι ρακοσυλλέκτες δεν πάνε τα σκουπίδια σπίτι τους ή στο δήμο. Κατάλυτες, παλιές συσκευές, μπετόβεργες και λοιπά μέταλλα συγκεντρώνονται από όλη την πόλη από ρακοσυλλέκτες και τη συγκομιδή τους την αξιοποιούν εταιρείες ανακύκλωσης^{1,2} της περιοχής.

Υποστηρίζουμε πως οι σφαίρες στους ρομά (μια από τις βασικές δραστηριότητες των οποίων είναι η ρακοσυλλογή) στη Δυτική Θεσσαλονίκη δεν είναι κάποιο άρρωστο ναζιστικό σχέδιο μιας ανεξέλεγκτης αστυνομικής δύναμης. Είναι κρατικός σχεδιασμός. Από τη μία, είναι εμπέδωση πως οι ρακοσυλλέκτες πρέπει να βρίσκονται στον ταξικό πάτο και να πειθαρχούν ακόμη και με σφαίρες. Από την άλλη, τα αφεντικά της ανακύκλωσης μπορούν να επωφεληθούν από τον καταμερισμό της εργασίας με τις πλάτες του κράτους. Τα μαγαζιά ανακύκλωσης στη δυτική Θεσσαλονίκη είναι τα σημεία που συγκλίνουν αρμονικά τα τοπικά συμφέροντα με τα αστυνομικά σχέδια διαχείρισης των πόλεων, τη μαφία και το ρατσισμό της ελληνικής κοινωνίας.

1. Καθημερινή, Η φωτιά στον Ασπρόπυργο ξεκίνησε από τη... Βουλγαρία, 14/06/2015.
2. Καθημερινή, Ανακυκλώνονται αυτά που ανακυκλώνουμε;, 16/03/2015

η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2017²⁰, που μέσες άκρες λέει πως η παραγωγή θερμότητας ή άλλης μορφής ενέργειας από σκουπίδια δεν είναι αντίθετη στις αρχές για τη διαχείριση των απορριμμάτων και μπορεί να επιδοτηθεί. Αυτό σήμαινε πως μπορούσαν να δημιουργηθούν - με ευρωπαϊκά χρήματα - μονάδες επεξεργασίας ανακυκλώσιμων υλικών που είτε καίγονταν για να ηλεκτροδοτήσουν την βιομηχανία, είτε καίγονταν για να παράγουν ενέργεια για το ηλεκτρικό δίκτυο.

Το ελληνικό κράτος, που για χρόνια πλήρωνε πρόστιμα επειδή δεν μπορούσε να φτάσει στα όρια ανακύκλωσης που είχαν βάλει άλλα ευρωπαϊκά κράτη, είχε την αναγκαία πρώτη ύλη για αυτή τη μετάβαση. Οπότε η ευκαιρία ήταν προφανής. Αρχικά, η καλή μας κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας με την τσιμεντοβιομηχανία, ώστε να μεταφέρονται εκεί δωρεάν τα σκουπίδια και να χρησιμοποιούνται ως καύσιμο²¹. Η επόμενη κυβέρνηση προχώρησε στην ιδέα των μονάδων επεξεργασίας απορριμμάτων²², όπου τα σκουπίδια θα συγκεντρώνονταν, αφού διαχωριστούν, και μέσα επεξεργασίας θα καταλήγουν σε καύσιμο για την παραγωγή ενέργειας.

Οι επενδύσεις σε αυτή τη μετάβαση, ως γνωστόν, απαιτούν χρήματα τα οποία δε θα δίνονται αποκλειστικά από ευρωπαϊκές επιδοτήσεις. Απαιτείται να έρθουν καινούργια μηχανήματα σε παλιές εγκαταστάσεις και άλλες να κατασκευαστούν από το μηδέν. Επίσης απαιτείται το υλικό που θα φτάνει σε αυτές τις μονάδες να είναι όσο πιο καθαρό και διαχωρισμένο γίνεται, ώστε να μη χρειάζεται ώρες εργασίας για διαχωρισμό ή στη χειρότερη πέταμα. Απαιτεί, λοιπόν, από την εργατική τάξη τα εξής: πειθαρχία και συνεργασία.

20. European Commission, The role of waste-to-energy in the circular economy. Διαδικτυακή σελίδα, 26/01/2017.

21. Καθημερινή, Στο τραπέζι η καύση απορριμμάτων, 10/02/2022.

22. Καθημερινή, Προωθείται η καύση απορριμμάτων, 04/11/2022.

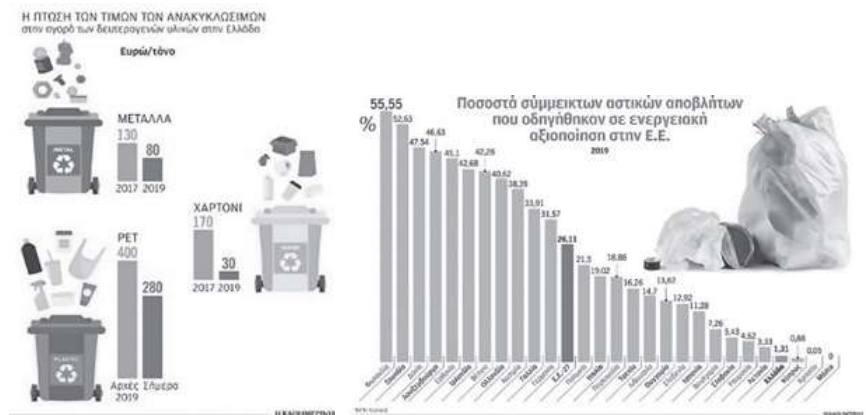
ΟΙ ΝΕΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πέραν των τεχνικών αλλαγών που απαιτούνται για να γίνει πρόσφορη αυτή η ενεργειακή πηγή, απαιτείται η δουλειά της κοινωνικής μηχανικής. Πρώτα και κύρια, οι καινοτομίες στη διαχείριση των σκουπιδιών απαιτούν αλλαγές στη συμπεριφορά μας που τα άτομα πρέπει να τις αποδεχθούν και να τις κατανοήσουν.

Σε μία έρευνα κάποιων γκουρού της περιβαλλοντικής ψυχολογίας²³ που μελέτησε παλιές εργασίες σχετικά με την περιβαλλοντική συμπεριφορά, προέκυψε το εξής χρήσιμο συμπέρασμα: η ποιότητα του περιβάλλοντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα πρότυπα ανθρώπινης συμπεριφοράς. Η έρευνα έβγαλε και έναν πίνακα που προσπαθούσε να κωδικοποιήσει τα βασικά ζητήματα στην αλλαγή της περιβαλλοντικής μας συμπεριφοράς.

Η σειρά λέει πως 1) πρώτα πρέπει να γίνει ο προσδιορισμός της συμπεριφοράς που πρέπει να αλλάξει και των κοινωνικών ομάδων που πρέπει να αλλάξουν συμπεριφορά, 2) να εξεταστούν κομμάτι - κομμάτι οι συμπεριφορές αυτές που είναι πρόβλημα, 3) από τα αποτελέσματα της εξέτασης να σχεδιαστούν εκστρατείες πειθούς και οικονομικών μέτρων (φόροι, επιδοτήσεις, πρόστιμα) για την επίτευξη της αλλαγής συμπεριφοράς, και τέλος 4) να αξιολογηθεί η επιτυχία των παρεμβάσεων. Τώρα είναι εύκολο να αναγνωριστούν πολλά πράγματα της καθημερινότητάς μας που μπορεί να τοποθετηθούν κάπου μέσα στον πίνακα: η καλοκάγαθη Γκρέτα που τα βάζει με τον Τραμπ, οι διαφημίσεις για την ανακύκλωση, τα κουτιά ανακύκλωσης στους δρόμους που παρέχουν εκτεταμένες οδηγίες για το πως ανακυκλώνουμε, οι πράσινες επιδοτήσεις, το χάρτινο καλάμι και πόσα ακόμη. Ο φαινομενικά αθώος πίνακας ενοποιεί τις τεχνικές για να πειθαρχήσει και να οργανωθεί το κομμάτι του εργοστασίου της καθημερινής μας ζωής, αυτού που είναι εκτός δουλειάς.

23. Steg L. and Vlek C. (2009). Encouraging environmental behaviour: An integrative review and research agenda. Journal of environmental psychology, 29(3), 309-317.

Τα περισσευούμενα σκουπίδια είναι πολλά και οι τιμές τους χαμηλές. Οι μονάδες επεξεργασίας απορριμμάτων που σχεδιάζει το ελληνικό κράτος απαντάνε στα εμπορικά του προβλήματα για την παραγωγική χρήση υλικών και την ενεργειακή ασφάλεια.

I. Ποιες συμπεριφορές πρέπει να αλλάξουν για να βελτιωθεί η ποιότητα του περιβάλλοντος;

1. Επιλογή συμπεριφορών που έχουν αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις
2. Αξιολόγηση σκοπιμότητας των αλλαγών συμπεριφοράς
3. Αξιολόγηση των νέων αποδεκτών συμπεριφορών
4. Προσδιορισμός των ομάδων που πρέπει να αποτελέσουν στόχο

II. Ποιοι παράγοντες καθορίζουν τη συμπεριφορά;

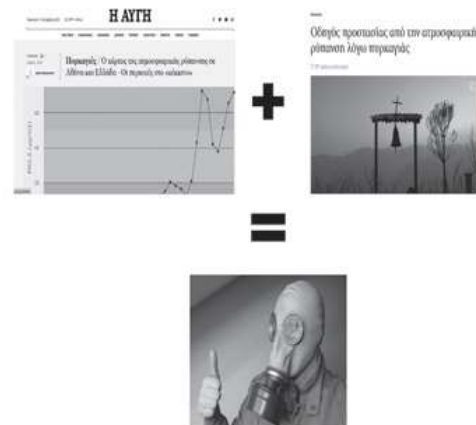
1. Κόστος και οφέλη
2. Ηθικές/ιδεολογικές ανησυχίες
3. Επιπτώσεις της αλλαγής συμπεριφοράς
4. Συναφείς παράγοντες
5. Συνήθειες

III. Ποιες παρεμβάσεις θα μπορούσαν να εφαρμοστούν καλύτερα για την ενθάρρυνση της φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς;

1. Στρατηγικές ενημέρωσης (πληροφόρηση, πειθώς, κοινωνική στήριξη και πρότυπα, συμμετοχή του κοινού)
2. Διαρθρωτικές στρατηγικές (φιλοπεριβαλλοντικά προϊόντα και υπηρεσίες, νομικές αλλαγές, οικονομικά μέτρα)

IV. Ποια είναι τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων;

1. Αλλαγές στους παράγοντες της συμπεριφοράς
2. Αλλαγές στις συμπεριφορές
3. Αλλαγές στην ποιότητα του περιβάλλοντος
4. Αλλαγές στην ποιότητα ζωής των ατόμων

Η ΕΙΔΗΣΗ ΠΟΥ ΤΕΛΙΚΑ ΕΧΕΙ ΖΟΥΜΙ

Στο προηγούμενο τεύχος η είδηση “Μετά το κορονο-μετρο... το νεφρο-μετρο!” μήπικε με την ψυχή στο στόμα, για να κλείσει η ύλη. Εκεί κλείναμε το μάτι στην ιδέα της περιβαλλοντικής καραντίνας με κριτήριο τους ρύπους και το νέφος. Μετά τις πυρκαγιές και τα αλλεπάλληλα 112 πειστήκαμε να δώσουμε λίγη παραπάνω σημασία στο γεγονός και στο παρελθόν του. Εξάλλου, συνήθως οι ειδήσεις για φωτιές σε εργοστάσια ανακύκλωσης πηγαίνουν παρεούλα με ρεπορτάζ για την συνεπαγόμενη ατμοσφαιρική ρύπανση και φυσικά τις ανάλογες οδηγίες συμπεριφοράς για να μην εκτεθούμε στους κινδύνους που ενέχει.

Όπως περιγράψαμε και στο πρώτο τεύχος του περιοδικού, σε ολόκληρο τον βιομηχανικό κόσμο, οι δεκαετίες μεταξύ του 1950 και του 1970, ήταν μια περίοδος ενεργειακής μετάβασης. Ήταν μια διαδικασία όπου έπρεπε να μετασχηματιστεί ένα ολόκληρο σύστημα ενεργειακού εφοδιασμού. Αυτή η αλλαγή στην διάθεση της ενέργειας δεν ήταν μια απλή αλλαγή στα καύσιμα, αλλά μια σύνθετη μετάβαση. Έπρεπε από τη μία να γίνει ικανή η αλλαγή ενεργειακής προσφοράς, που σήμερα είναι έναν τριακονταετή διακρατικό ανταγωνισμό για τον έλεγχο των πηγών ενέργειας και τη διατήρηση της (εμπορικής) ισχύος των κρατών. Από την άλλη, έπρεπε να αλλάξει η κατανάλωση ενέργειας στους τομείς των μεταφορών, της θέρμανσης, της βιομηχανίας και της ηλεκτροπαραγωγής. Απαιτούνταν ένα νέο ενεργειακό δίκτυο σε ολόκληρες πάλαιους που έπρεπε να χρησιμοποιείται πια ευρέως.

Από τα 50s, τα “μηχανάκια” μέτρησης μικρογραμμάριων ρύπων ήταν το εργαλείο πειθάρχησης σε αυτή τη μετάβαση¹. Οι μηχανές αυτές εγκαταστάθηκαν σε μεγάλες βιομηχανικές πόλεις όπως το Λονδίνο και οι επιστήμονες έθεσαν τις ανεκτές τιμές ρύπων για την υγεία. Επίσης θεσπίστηκαν κανονισμοί για τις εκπομπές ρύπων, που προωθούσαν τη χρήση υδρογονανθράκων μασκαρεμένες ως “περιβαλλοντικούς στόχους”. Τα κράτη παρέα με επιστήμονες, ΜΜΕ, εθελοντές και αφεντικά οργάνωσαν μια εκστρατεία πειθούς για την ανάγκη μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Εν τέλει τα μηχανάκια ελέγχου ρύπων δεν μετρούσαν μόνο μικρογραμμάρια. Ήταν η μονάδα μέτρησης της εκπαίδευσης της εργατικής τάξης για την συστράτευση με τα συμφέροντα του κράτους τους, που περνούσε μέσα από την αλλαγή στην κατανάλωση ενέργειας.

Η αναλογία με το σήμερα βγάζει μάτι, έτσι; Τώρα μια ακόμη ενεργειακή μετάβαση είναι στα σκορλιά. Η χρήση εισαγόμενων υδρογονανθράκων πρέπει να αντικατασταθεί με άλλες πηγές ενέργειας, αν χρειαστεί και καμένα σκουπίδια. Επιπλέον, η περίοδος της υγειονομικής φρενοβλάβειας μας δίδαξε πως τα σκληρά μέτρα διαχείρισης της κρίσης και του εμπορικού πολέμου μπορεί να αφορούν απαγορεύσεις και πειθαρχήσεις με αφορμή γεγονότα διαφορετικά από την οικονομία, όπως η δημόσια υγεία και το περιβάλλον. Άρα; Άρα πρέπει να βλέπουμε τις καμπύλες ρύπων και τα φιλοπεριβαλλοντικά μέτρα το ίδιο ύποπτα με τις ανακοινώσεις του γιατρού Τσιόδρα και του μπάτσου Χαρδαλιά.

1. Odinn M. and Pallua I. (2018). The Historical Transition from Coal to Hydrocarbons: Previous Explanations and the Need for an Integrative Perspective, Canadian Journal of History, 53(3), 395-422.

Τέσσερα βασικά ζητήματα για την ενθάρρυνση φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς.

Από τη μία, πρέπει η καταναλωτική μας συμπεριφορά να ορθολογικοποιηθεί βάσει των περιβαλλοντικών μέτρων. Όπως το φανταζόταν ο Taylor στην οργάνωση της βιομηχανίας, έτσι και εδώ στόχος είναι η καταναλωτική μας συμπεριφορά να σπάσει σε κομμάτια που να είναι απλά και επεξεργάσιμα από τα αφεντικά, ώστε μετά οι πράσινες παραινέσεις να μας εκπαιδεύσουν κατάλληλα για το τι πρέπει να αγοράζουμε ή όχι.

Από την άλλη, πλάι στην επιστημονική οργάνωση της καταναλωτικής ζήτησης, πρέπει να οργανωθεί η εργασία εκτός δουλειάς, η οικιακή εργασία, που δεν είναι καθόλου εκτός των υπολογισμών των αφεντικών. Οι εκστρατείες πληροφόρησης για να μάθουμε να κάνουμε σωστή ανακύκλωση, πληροφορούν πως πρέπει να οργανώνουμε εμείς τα σκουπίδια σε σακούλες και σακουλάκια, να πλένουμε πεισματικά τα υπολείμματα από τα πλαστικά και να τα πετάμε τακτικά σε χωριστούς κάδους. Σταδιακά θα αξιολογούμαστε (όπως και στην Ευρώπη) για τη συμπεριφορά μας, αφού ο δήμος θα ελέγχει κατά πόσο κάναμε σωστά τη διαδικασία ανακύκλωσης. Εν τέλει, απαιτείται να προσφέρουμε εθελοντικά την εργασία μας,

οργανωμένη από τα αφεντικά και το κράτος, ώστε τα εργοστάσια ανακύκλωσης ή καψίματος σκουπιδιών να έχουν μικρότερο κόστος παραγωγής.

Στο δια ταύτα: χωρίς να πούμε λέξη για κλιματική κρίση και διοξείδια του άνθρακα, καταλάβαμε πως οι φωτιές στα εργοστάσια ανακύκλωσης είναι φόλα. Βλέποντας τα πρόσφατα ταξίδια των σκουπιδιών στον παγκόσμιο χάρτη, συμπεράναμε πως οι στρατηγικές διαχείρισης των σκουπιδιών εντός του ελληνικού κράτους είναι τμήμα ενός διακρατικού πολέμου χαμηλής έντασης. Και τέλος, υποστηρίζαμε πως η πράσινη μορφή της παγκόσμιας σύγκρουσης (που μετράει ήδη δεκαετίες) είναι κρατικό (ή παρακρατικό) μηχανισμοί που δρουν μασκαρεμένοι. Πίσω από τις πράσινες ταμπέλες των εμπορευμάτων και τις καρικατούρες ακτιβιστών που χαϊδεύουν έργα τέχνης διαμαρτυρούμενοι για το κλίμα, τα πράσινα σχέδια διαχείρισης της κρίσης είναι πόλεμος. Και η επιτυχία τους θα κριθεί από τη δική μας (α)πειθαρχία. Όπως και να το κάνουμε, αυτό το συμπέρασμα δεν είναι για τα μπάζα.

Χαρούμενα παιδάκια εκπαιδεύονται στην ανακύκλωση με ανταποδοτικό χαρτζιλίκι. Το νόημα σαφές: δεν έχει καμία σημασία να καταλάβεις το που, το πως και το γιατί. Φτάνει να σπρώχνεις τα πλαστικά με τις πρέπουσες “πράσινες” οδηγίες και θα ανταμειφθείς αναλόγως(!). Σαν να λέμε εργασιακή πειθαρχία σε συσκευασία καραμέλας.